

Internet i novo poimanje čovjeka

Petak, Saša

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Zagreb School of Business / Visoka poslovna škola Zagreb s pravom javnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:180:981527>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository ZSB - Final papers Zagreb School of Business](#)

VISOKA POSLOVNA ŠKOLA ZAGREB

s pravom javnosti

Saša Petak

INTERNET I NOVO POIMANJE ČOVJEKA

(završni rad)

Zagreb, listopad 2016. godine

VISOKA POSLOVNA ŠKOLA ZAGREB

Stručni studij marketinga i komunikacija

Smjer manager marketinga

INTERNET I NOVO POIMANJE ČOVJEKA

(završni rad)

MENTOR

Dr. sc. Željka Zavišić

STUDENT

Saša Petak

MBS: 10/ 13 MR

ZADATAK ZAVRŠNOG RADA

Zadatak završnog rada je ustanoviti sve uzroke i posljedice koje je uzrokovala revolucija interneta na čovjeka i društvo, tijekom svog procvata i transformacije. Ujedno je i zadatak analizirati promjene koje su se dogodile pojavom interneta kod ljudi iz sociološkog aspekta i ukazati na moguće prijetnje pojave interneta.

U Zagrebu, _____ godine

I Z J A V A

Izjavljujem da sam ovaj završni rad pod nazivom „Internet i novo poimanje čovjeka“ izradio samostalno pod nadzorom i uz stručnu pomoć mentorice dr. sc. Željke Zavišić.

Izjavljujem i da sam suglasan da se trajno pohrani i objavi moj završni rad „Internet i novo poimanje čovjeka“ u javno dostupnom institucijskom repozitoriju *Visoke poslovne škole Zagreb* i javno dostupnom repozitoriju *Nacionalne i sveučilišne knjižnice* u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14 i 60/15).

Ime i prezime studenta:

Saša Petak

OIB: 15826427955

(potpis)

SAŽETAK

Sociologija je jedna od najbitnijih grana od kojih se marketing sastoji, isključivo zbog toga jer se većina proizvoda i usluga prilagođava biheviorističkom stanju potrošača. Način na koji će potrošač prihvatiti neki proizvod ovisi u prvom redu o njegovoj percepciji o proizvodu, koja se kreira ovisno o iskustvu i okolini u kojoj se proizvod i potrošač nalaze. U suvremeno doba, internet je glavni medij i na taj način filter koji proizvodi samo određene informacije i tako oblikuje našu percepciju o svijetu, pa tako utječe i na naše ponašanje. Svaka revolucija nosi svoje posljedice, koje se u samom početku ne mogu predvidjeti u dugotrajnom smislu. Internet kao medij, dozvolio je čovječanstvu da naprave korak više u tehnološkom smislu, proširio naše vidike i omogućio globalnu povezanost, no ostali smo zakinuti u sociološkom aspektu. Činjenica da je život bez interneta u današnje doba nemoguć, otvara vrata mnogim problemima s kojima se susreće naše društvo. Riječ internet postaje sinonim za komunikaciju, ali s vremenom prelazi i granice toga. Internet je postao način života, s kojim se u današnje vrijeme rodi svako dijete, što znači da više ne postoji korak unazad ili mogućnost odabira života bez interneta. Tehnologija, pa time i internet, bi trebala biti u službi čovjeka, olakšavati mu stvari i pridonositi kvaliteti njegovog života. Čovjek nije rođen i nije u njegovoj prirodi da živi bok uz bok tehnologiji, koja će ga prisiljavati na promjenu svojih moralnih uvjerenja i temeljnih životnih vrijednosti. Internet je moćan medij koji stoji čovjeku na raspolaganju, a na njemu je da ga iskoristi u vlastitu korist, ne snoseći većinu loših posljedica.

Ključne riječi: *marketing, sociologija, životne vrijednosti, internet, moral*

SUMMARY

Sociology is one of the most important branches of marketing because most of the products and services are adapted to the behavioral state of the consumer. The way in which the consumer accepts a product depends mostly of his perception of the product, which is created depending on his previous experience and the environment in which the product and the consumer are. In the current age the internet is the main media and because of that a filter which produces specific information and as a result forms our perception of the world but also has an effect on our behavior. Each revolution has its consequences, which at the beginning cannot be predicted in the long term. The internet as a medium gave humanity the possibility to make a big step forward in the technological sense, broadened our sights and enabled a global connection but it stunted us in a sociological aspect. It is a fact that life without the internet has become unimaginable, but that opens the door for many problems that are now becoming known to society. The word internet has become a synonym for communication but is expanding even beyond that meaning. The internet has become a lifestyle with which children are born and that means there is no going back or a choice of life without the internet. Technology and the internet as a part of it should be in service of people, relieve him and contribute to his quality of life. A person is not born and it is not in his nature to live side by side with technology which could force him to change his moral convictions and fundamental life values. The internet is a powerful media to have on one's disposal and it is up to people to use it without bearing all the bad consequences.

Key Words: *marketing, sociology, fundamental life values, internet, moral convictions*

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. POČECI INTERNETA.....	2
1.1 Internet u Hrvatskoj	3
2. ČOVJEK I INTERNET	5
2.1 Huxleyjeva teorija.....	5
2.2 Wikipedia, Google	6
2.3 Lideri mišljenja	7
2.4 Utjecaj kulture na ljudsko biće	8
2.4.1 Glazba.....	9
2.5 Posljedice pojave interneta	9
3. INTERNET I ODGOJ DJECE	10
3.1 Promjene uzrokovane pojavom interneta.....	11
3.1.1 Posljedice suvremenog istraživačkog procesa	12
3.2 Djeca- stvaratelji i potrošači budućnosti.....	13
4. MREŽNA GENERACIJA.....	14
4.1 Mrežna generacija kao učenici	15
4.1.1 Doba cijeloživotnog učenja.....	16
4.2 Mrežna generacija kao potrošači	16
5. EKONOMIJA, NOVAC, BUSSINESS I INTERNET.....	17
5.1 Proces suvremenog investiranja.....	18
5.2 Promjene u gospodarstvu uzrokovane pojavom interneta	21
5.3 Oblik kapitala u suvremenom poslovanju	22
5. 4 Uloga tehnologije u suvremenom svijetu	23
6. NEDOSTACI KORIŠTENJA INTERNETA I SUVREMENIH TEHNOLOGIJA	25
6. 1 Cyberbulling u Hrvatskoj.....	26

6. 2 Ovisnosti o internetu	28
6. 2. 1 Internet kockarnice	29
7. ZAKLJUČAK.....	30
LITERATURA.....	33

UVOD

Tema ovog završnog rada je objasniti utjecaj interneta na poimanje ljudskog bića; počeci interneta i kako je on postao dio ljudskog života, promjene kod ljudi uzrokovane kroz povijest, pa sve do danas, prednosti koja nam internet omogućava, ali prije svega ukazivanje na štetnosti i potencijalne probleme koje ovaj fenomen nosi. Isto tako nudi neka rješenja i savjete kako je moguće držati korak uz nove tehnologije i trendove, a pritom izbjegavati negativne posljedice. Odabrao sam ovu temu, jer je to zapravo tema koja govori o situaciji koja nas okružuje, tema koja nudi mnoštvo zanimljivosti iz sociološkog aspekta. Zanimljiva je zbog toga jer na prvi pogled internet ide u korist čovjeka, a na kraju se ispostavlja da je upravo obrnuta situacija. Upravo zbog toga navodi na razmišljanje i proispitivanje svoje osobne situacije. Kao student, bitno je stjecati dojam i saznanje u kakvom društvu i okolini živimo. Jedan od glavnih razloga odabira ove teme je to što je moja generacija ujedno i generacija tranzicije između Svijeta bez interneta i današnjeg svijeta, što mi daje veću mogućnost promatranja ove pojave. Ovaj rad upućuje na društvo koje mi danas poznajemo, na način života, temeljnim vrijednostima i ljudskom moralu. Postavlja pitanje u kojoj se mjeri čovjek može ostvariti uz pomoć raznovrsne tehnologije, a ujedno i različitih svjetskih enigmi i nepoznanica. Odgovara na pitanje u kojoj mjeri internet utječe na našu kulturu. Cilj ovog rada je poticati svjesnost o mogućim problemima uzrokovanim prekomjernim korištenjem interneta, a to se nastoji argumentirati, što činjenicama koje poznati sociolozi iznose, to raznim primjerima iz realnog života. Ujedno je i cilj izanalizirati ljudsko biće kao čovjeka i njegovu sposobnost realiziranja u okolnostima, gdje je mjesto radnje internet, odnosno virtualni svijet. Osim što direktno utječe na čovjeka, internet je oblikovao i naše gospodarstvo, kulturu i obrazovanje. Stoga, nemoguće je ne biti dio ovakve revolucije. Internet je u prevelikoj mjeri integriran u životu ljudi, da bismo mogli izbjeći posljedice ovakvog tehnološkog napredka. Naprosto smo prisiljeni biti dio globalnog sela i sami razvlučivati pozitivne i negativne posljedice. Kao odrasli ljudi i pripadnici generacije interneta, na neki smo način dužni provoditi svjesnost i educirati mlade, a ujedno i starije ljude o revoluciji interneta, jer internet nam istovremeno može biti saveznik i neprijatelj. Internet istovremeno nudi fleksibilnost, slobodu, mogućnost učenja i istraživanja, a nudi i put ka cyberbullingu, internet kockanju i raznim drugim nepodobnim stvarima za čovjeka. Pitanje je samo na koji će način čovjek iskoristiti ono što mu se na ovom svijetu nudi. U slučaju da će

internetsku revoluciju pogrešno percipirati, može u prvom redu naštetiti svome zdravlju, a kasnije i zdravlju i kvaliteti života svojih bližnjih.

1. POČECI INTERNETA

Povijest interneta započeo bih citatom iz knjige *Internet galaksija: Priča o stvaranju Interneta* jedna je od najneobičnijih ljudskih pustolovina. Ona naglašava čovjekovu sposobnost nadilaženja institucionalnih ciljeva i birokratskih prepreka, te sposobnost podriivanja uvriježenih vrijednosti u procesu stvaranja novog svijeta. (Castells, 2001: 14) Fenomen interneta nastao je pod prilično neočekivanim i tajnovitim okolnostima. Izvori navode da postoje nekoliko razloga uspostave prve internetske mreže. Taj fenomen, zapravo nije imao nikakve veze sa namjenom u smislu kojeg mi danas poznajemo. Manuel Castells u svom djelu *Internet galaksija* daje priču o internetu vrijeme mjesto i radnju u sljedećem citatu „ Porijeklo interneta pronaći ćemo u ARPANET- u, računalnoj mreži koju je u rujnu 1969. postavila Agencija za napredne istraživačke projekte (ARPA). ARPA- u je 1958. godine osnovalo američko Ministarstvo obrane sa zadaćom mobiliziranja izvora istraživanja, naročito sveučilišnih, radi ostvarivanja tehnološke vojen nadmoći nad Sovjetskim Savezom nakon lansiranja prvog Sputnika 1957. godine. „ (Castells, 2001: 20). Iz ovog citata zaključujem u kojoj se mjeri oblik i namjena interneta promijenila tokom godina, a samo nam preostaje nagađanje kamo nas vodi buduća transformacija interneta. . Ljudi koji su izmislili prvi ARPANET, odnosno internet bili su svjesni veličinom medija kojim raspolažu, a to je shvatila i američka vojska. Saznajemo da je jedno vrijeme internet bio dostupan javnosti, a ubrzo privatiziran, radi kasnijeg pokušaja komercijalizacije, o kojem danas svjedočimo. Ove sve činjenice dovode u pitanje ljudsku namjeru o stvaranju globalne internetske mreže. Moramo se složiti sa činjenicama da je globalna mreža nastala u svrhu istraživanja i u svrhu služenja vojsci, ali moramo se pitati je li se svrha nastanka interneta promijenila dan- danas. Moramo se pitati je li ta cijela priča o globalizaciji, ujedinjavanju svijeta i širenju mira zapravo paravan za nečije privatne interese, koji se skrivaju iza gomile društvenih medija. Znači li to da internet godinama živi u laži da nosi čovječanstvu dobre stvari i da olakšava čovjeku život, a zapravo tjera svijet u nemire i ratove? Znači li to da globalne komunikacijske mreže, koje su svepristune, isto žive pod paravanom upravo zbog toga što su to zapravo kompanije koje na nama zarađuju novac, što znači plaćanje poreza, a komunikacija je samo jedan dobar business koji odnose između ljudi stavlja u drugi plan? Globalizacija, čiji je najveći medij internet, nas je prema tome

više razdvojila nego spojila. Uzmimo za primjer sve veće razlike između siromašnih i bogatih u svijetu. „ Razmotrimo sljedeću, vrlo različitu primjenu. „Vjerujem da je Internet temeljno sredstvo razvitka Trećeg svijeta. To mišljenje dijele i ljudi, kao što su Kofi Annan, Thabo Mbeki i Ricardo Lagos, koji mogu pokrenuti trenutnu situaciju u kojoj polovica čovječanstva jedva preživljava s manje od dva dolara dnevno samo daljnjim širenjem Interneta, bez promjene konteksta njegovog usvajanja. „ (Castells, 2001: 16). Internet se u Hrvatskoj po prvi puta pojavio 1991. godine od strane CARNeta.

1.1 Internet u Hrvatskoj

CAR net navodi “Ideja o uvođenju Interneta u Republici Hrvatskoj rodila se 1991. godine. Iste godine je Ministarstvo znanosti i tehnologije na inicijativu Predraga Palea pokrenulo projekt CARNet. Dana 3. listopada 1991. godine osnovano je koordinacijsko tijelo za uspostavu hrvatske edukacijske računalne mreže u sastavu:

Darko Bulat (Institut Ruđer Bošković),

Ivan Marić (Sveučilišni računski centar - Srce),

Velimir Vujnović (Sveučilišni računski centar - Srce),

Ljubimko Šimičić (Prirodoslovno matematički fakultet),

Predrag Pale (Fakultet elektrotehnike i računarstva) “(CARnet, 2016)

Narednih godina CARNet je bio jedini pružatelj internetskih usluga u RH, a godine 1992. uspostavljena je međunarodna komunikacijska veza, koja je povezivala Austriju sa Hrvatskom, a time je Hrvatska postala dio svjetske računalne mreže. Prve ustanove koje su bile spojene na internet bile su obrazovne, a to su: Ekonomski fakultet u Osijeku, Fakultet elektrotehnike i računarstva u Zagrebu, strojarstva i brodogradnje u Splitu, Institut Ruđer Bošković, Ministarstvo znanosti i tehnologije, Prirodoslovno- matematički fakultet, Sveučilišni računski centar- Srce i Tehnički fakultet u Rijeci. Nadalje, 1993. godine CARNet je dobio parvo za administriranjem internet zajednice u Hrvatskoj pod .hr domenom, a 1994. započinje masovna edukacija korisnika o internetu. 1997. godine, putem ATM jezgre, CARNet omogućuje prvo predavanje na daljinu između Rektorata Sveučilišta u Osijeku i Fakulteta

elektrotehnike i računarstva. U tom je trenutku Hrvatska bila ispred svih korisnika interneta u Europi. Ako bismo prošli kroz bližu povijest korištenja interneta, zatekli bismo ove podatke:

Tablica 1. Postotak korisnika interneta 15+ populacije

Korištenje interneta 15+ populacije	%
1999.	5
2000.	12
2001.	14
2002.	15
2003.	25
2004.	34
2005.	35
2006.	36
2007.	38
2008.	47
2009.	49
2010.	58
2011.	63

Izvor: prezi. com, 2016. , <https://prezi.com/xzdi8a-bantx/kratka-povijest-interneta-i-osnovni-pojmovi-interneta/> (pristup: 18. 8. 2016 u 11: 38)

Iz navedenih podataka možemo zaključiti kako se od razdoblja 1999. godine do 2011. godine korištenje interneta drastično povećavalo. Svakih 4 do 5 godina korištenje interneta se udvostručuje. Danas, postotak korištenja interneta u Hrvatskoj iznosi preko 75 %.

2. ČOVJEK I INTERNET

Poznati sociolog David Bolter definirao je računalo kao tehnologiju koja definira, odnosno kao tehnologiju koja stvara i razara čovjekovu ulogu u odnosu na prirodu. Smatra da računalo promjenjuje razvoj ljudskog bića da bi se ostvarilo kao čovjek. To se događa zbog toga što je internet u velikoj mjeri integriran u ljudski život, a to smanjuje komunikaciju licem u lice i to utječe na kvalitetu i ostvarenje ljudskog bića kao čovjeka. Do toga dolazi jer sve svoje događaje, ostvarenja i emocije virtualiziramo šaljući ih putem komunikacijskih mreža i one jednostavno gube na kvaliteti i čari koje one imaju kod komunikacije licem u lice. Dobar primjer za ovu situaciju je igra pokvareni telefon, samo što bi u ovom slučaju riječi zamjenili emocijama, a kroz koliko posrednika emocija prođe, to bi ona bila nejasnija i *slabija*.

Ujedno i svjetski poznati izumitelj, znanstvenik i suosnivač Apple- a, Steve Wozniak kaže da će u budućnosti svijetom vladati roboti. Neshvatljiva je ta činjenica da zapravo čovjek sam sebi stvara superiornije biće, gdje postoji mogućnost da jednog dana zapravo, ta umjetno stvorena inteligencija, bude nadvladala čovjeka. (Haramija, 2009.)

2.1 Huxleyjeva teorija

Ova teorija spominje se u knjizi *Kult amatera* Andrewa Keena u sljedećem citatu “ Huxleyjeva teorija kaže da kad bismo beskonačnom broju majmuna dali da lupkaju po beskonačnom broju pisanih strojeva, negdje bi neki od tih majmuna na kraju stvorio remek-djelo- Shakeapeareovu dramu, Platonov dijalog ili traktat Adama Smitha o ekonomiji. “ (Keen, 2007: 18). Keen u svojem djelu govori kako bi se ova teorija mogla iskoristiti kao metafora u sve većem porastu broja blogova i društvenih mreža. Naime, realnost je da danas društvene mreže formiraju javno mnijenje, a isto tako je opće poznato da, doslovno svaka osoba može postaviti svoj sadržaj na internet i tako postati lider mišljenja za neku drugu osobu. Veliki problem je to što nitko ne provjerava točnost i relevantnost tih sadržaja. Upravo to dovodi do stvaranja globalne nesigurnosti i neprovjerenosti podataka. Posljedica svega je razvoj pogrešne percepcije o stvarima, koje bi trebale biti od velike važnosti za ljudske živote, jer danas djeca ne mogu razlikovati relevantnu vijest, koju si izvjestili profesionalni novinari, od nečije objave na društvenoj mreži. Postoje konotacije da je jedan od razloga nastanka Facebooka upravo

formiranje javnog mišljenja, koje nikad neće napustiti računalo, a nezadovoljstva naroda nikad ne će doći do uzroka nastanka istih. Posljedica objavljivanja tolikog sadržaja na blogovima je ta što uskoro ne ćemo moći razlikovati istinu od obmane, što se tiče objavljenih sadržaja na internet. Još jedna posljedica utjecaja interneta na čovjeka je ta što smo stekli naviku objavljivanja svojeg privatnog života na internet.

2.2 Wikipedia, Google

Wikipedia je najveća online enciklopedija na svijetu. Na tu stranicu može objaviti svoj sadržaj bilo koja osoba, koja posjeduje računalo i malo informatičkog znanja. Ova online enciklopedija je treća najposjećenija stranica za dobivanje informacija, poslije CNN-a i BBC-a. Ono što se pozitivno može reći o ovoj stranici je to što je zaista pristupačna i samo nekoliko *klicka* mišem udaljenja od nas. Najveća mana ove stranice je ta što ne posjeduje uredničko osoblje, nego svaka osoba zasebno uređuje sadržaj. Ovo je još jedna posljedica Huxleyjeve teorije o majmunima, zbog toga jer svatko može postaviti svoj tekst, a istinitost i točnost teksta su upitne. Ono po čemu je još *Wikipedia* poznata je to što svatko može promijeniti nečiji sadržaj. “Forbes je nedavno izvijestio kako su se anonimni zaposlenici McDonalda i Wal-Marta potajno koristili zapisima s Wikipedije kao medijem za širenje obmanjujuće korporativne propagadne. Na McDonaldsovoj je natuknici link na *Naciju brze hrane* Erica Schlossera nakratko nestao; na Wal-Martovoj je netko izbrisao redak o potplaćenim zaposlenicima koji zarađuju dvadeset posto manje od konkurencije.” (Keen, 2007: 20). Iz ovog možemo razaznati kako je internet zapravo većinom lažan i samo instrument za zaradu novca. S druge strane situacija u Youtubu, nije ništa bolja. Youtube je 2006. godine kupljen od strane Googla za više od milijardu i pol dolara. Stranica koja nudi mogućnost brze slave i brze zarade. Naime, *Google* je razvio tzv. *kolektivnu inteligenciju*.” Ona govori da ako što veći broj ljudi klikne na *link* koji dobiju pretraživanjem, to je vjerojatnije da će se taj link pojaviti u pretraživanjima koji slijede.” (Keen, 2007: 21). Sve je to dio izgradnje globalnog monopola od strane transnacionalnih kompanija, koje putem svojih *gatekeepera* odlučuju o protoku informacija i na taj način konstruiraju način komuniciranja budućnosti.

2.3 Lideri mišljenja

Lideri mišljenja su osobe, za koje se legitimno smatra da su dovoljno educirani i kvalificirani da bi mogli objektivno i uspješno procijeniti pojedine stvari, kao što su proizvodi, pojave, mjesta i slično. Smatram da se u današnjem društvu koncept lidera mišljenja podosta iskrivio i smatram da nam pogrešni ljudi nameću svoj stav, koji ne mora nužno niti biti njihov osobni stav, nego je i možebitno financijski potpomognut od strane proizvođača proizvoda, koji se u tom slučaju predstavlja. Osim prije navedenih problema, možda najveći problem koji uništava naše društvo je to što ne cijenimo dovoljno našu trenutačnu okolinu, već nastojimo živjeti neki umjetni život, nekih ljudi koji nam nisu ni bliski, ali imaju tu moć određivati našu osobnost. Naravno, nitko neće priznati da mu je nametnut ukus, način ponašanja, stil oblačenja, ali to je navodno, nešto čemu se čovjek, naročito mladi, mora prilagoditi, u suprotnom neće biti prihvaćen na određen način u društvu. Isto tako svi mi volimo reći kako smo zasebne jedinice, kako smo posebniji i različitiji od drugih, ali smatram da je čak i ona najveća alternativa ponukana nečijim osobnim stavom i voljom, jer ako bi na svijetu svatko bio toliko različit i autohton, ne bi postojao sklad. Isto tako smatram kako je naše društvo previše zaokupljeno životima slavni nogometaša, pjevača i političara, čak i do te mjere da se oponašaju stavovi, dijele mišljenja, usvajaju ukusi, načini ponašanja istih, isključivo zbog njihove superiornosti, koja je često puta i stečena iz razloga za koje oni nisu reprezentativni primjer. Često to nametanje životnih stavova prelazi i granice na kojoj ta osoba, koja ih nameće, djeluje. Odnosno, osoba koja je svjetski uspješni sportaš, diktira modne trendove u svijetu. Uspješne osobe bi nam trebale biti primjer i svakako netko u koga se bismo trebali ugledati, ali trebali bismo se propitati do koje mjere ćemo preslikavati njihove živote. Smatram da bi nakon ovakvog *duševnog testa* mnogi promijenili stav o modernim trendovima i hirovima. Trebali bismo se znati braniti i biti sposobni razlikovati legitimne lidere mišljenja od proste plaćene reklame. Primjerom da je Steven Hawking predstavnik svoje evlouijske teorije, postoje tisuću više argumenata, nego primjerom da je Severina lider mišljenja za Wolkswagen.

2.4 Utjecaj kulture na ljudsko biće

Jesmo li zaista nekulturni zato što smo tu ili smo tu zato što smo nekulturni? Ono što si na neki način trebamo priznati je to što je kultura u Hrvatskoj na apsurdno niskoj razini. Krenuvši od filma, glazbe, umjetnosti, arhitekture do plesa. Problem je u tome što se kultura gleda kroz novac, a tko može procijeniti koliko košta emocija, trebao bi sudjelovati u novoj reklami *Za sve ostalo tu je Mastercard*. Moramo si priznati kako smo postali kvantificirano i automatizirano društvo. Evo nekoliko primjera; biti student znači imati svoj matični broj, izlaskom na ispit odgovaram na određen broj pitanja, koje nose određen broj bodova, prema kojem dobivam određenu ocjenu i rangiram se prema prosjeku u grupi, koji je također brojčano izražen. Kao što se niti kultura ne može kvantitativno procijeniti, tako se ne može niti moj stav o utjecaju interneta na društvo, na esejskom pitanju. Najbolji primjer da smo automatizirani jest dolazak najpoznatije svjetske franšize McDonalds, gdje sami dolazite u poslovnici, sami naručujete hranu, nosite je do svog stola i nakon što pojedete, opet sami vraćate na mjesto za odlaganje pribora za konzumaciju hrane. Da smo automatizirani svjedoči isto činjenica da se sve više ispita, a i naročito matura provodi sistemom zaokruživanja točnog odgovora. Takav sistem zahtijeva znatno manje vremena za ispravljanje, može se brojčano izraziti i ne zahtijeva subjektivno mišljenje osobe koja ispravlja, već postoji samo jedan jedini odgovor koji je točan. Takav način života utječe na kulturu na sljedeći način; veliki brojevi donose veliku svotu novca. Ako bismo se oslonili na glazbenu industriju na ovim prostorima, većina ljudi bi se složila da današnja glazba kvalitetom ne može biti ni do koljena glazbi koja je proizvedena za vrijeme bivše države, a ja bi se s time i složio. Paradoks je taj što mi svjesno znamo da je kvaliteta današnje glazbe jednaka kvaliteti proizvoda azijskih trgovina, ali nekako se ta nekvalitetna glazba samo širi i oko nje se stvara velika strka. Da bismo taj paradoks objasnili potrebno je samo nekoliko pregleda na Youtube kanalu. Svaki izvođač ima određen broj *pogleda*, koji predstavlja broj preslušavanja, u ovom slučaju, pjesme. Nakon nekoliko minuta možemo zaključiti da izvođači turbo-folk žanra imaju znatno veći broj pregleda, od izvođača bilo kakve kvalitetnije glazbe. Ovo je dokaz da smo postali nekulturni, jer ruku na srce, stihovi pjesama su nebuloze, postali smo kvantificirano društvo, jer se popularnost počela iskazivati brojkama, a veći brojevi, znače veći novac. Svoje mišljenje o kulturi podkrijepio bih sa citatom iz knjige *Vi niste gadget* Jarona Laniera; “ Ako odlučimo kulturu odmaniti od kapitalizma dok je ostatak života još kapitalistički, kultura će postati ozloglašena četvrt za sirotinju. Zapravo, internetska

kultura sve više na uznemirujući način sliči sirotinjskoj četvrti. Sirotinja ima više reklama nego bogate četvrti, na primjer. Ljudi su u sirotinjskim kvartovima zločestiji; uobičajen je zakon gomile i uzimanje zakona u svoje vlastite ruke. Ako u načinu na koji mnogi dobrostojeći mladi ljudi prihvaćaju sadašnju internetsku kulturu postoji trag ovakvog daha ozloglašanih naselja, to je vjerojatno odjek kontrakulture iz šezdesetih.” (Lanier, 2010: 107). Postoji još jedna činjenica o kulturi, a to je da kultura ne može postojati bez ljudi koji je čine, a to su umjetnici. Iz vlastitog iskustva znam da je život u umjetničkim vodama jednostavno, iz financijskih razloga, nemoguć. Stoga, ne možemo očekivati procvat kulture bez umjetnika. Pojavom interneta, odnosno stranicama koje reproduciraju glazbu, a i piratskim snimkama, glazba je postala biznis, kojem se sada rijetko tko želi prikloniti. Doduše kulture je vjerojatno od svog postanka bila dobar biznis, jer je čovjek takav da nečiji užitek gleda kroz zaradu.

2.4.1 Glazba

Kao što smo u prethodnom poglavlju mjerili broj pregleda turbo- folk izvođača, možemo zaključiti da smo postali kvantificirano društvo, no što je sa glazbom iz sociološkog aspekta? Po tom pitanju mogu suditi iz vlastitog iskustva, a zaključujem da je nekvalitetnu glazbu jako teško izbjeći. Teško ju je izbjeći zbog toga, jer se ta glazba proizvode za mase, a u današnjem društvu se jako teško odvojiti od većine, jer u slučaju da se i netko odvoji, istog trena nije više društveno pogodan. Ono što je najveći problem suvremene glazbe na našim područjima je to što su ti svi stihovi o bocama alkohola, automobilima, ljubavnim prijevarama, novcu itd. postali platforma za oblikovanje mišljenja mladih ljudi o životu. Ujedno se pojavom interneta i uništila glazbena industrija. “Ljepljenje, remiksiranje, *mashanje*, posuđivanje, kopiranje- *krađa*- intelektualnog vlasništva postala je pojedinačno najraširenija aktivnost na internetu. Ona preoblikuje i iskrivljava naše vrijednosti i samu našu kulturu.“ (Keen, 2007: 154)

2.5 Posljedice pojave interneta

Ako bismo rezimirali ovo poglavlje, možemo zaključiti da je internet veoma promijenio čovjeka. Dakako, na neki nam je način olakšao život, skratio vrijeme obavljanja nekih poslova, ostvario mogućnost rada iz vlastitog dnevnog boravka. Harv Eker, psihološki trener, na jednom od svojih seminara je izjavio kako je sve što radimo uz neku ugodu, vjerojatno pogrešno. Postali smo društvo koje voli jednostavnost, ležernost i upotrebu minimalnog napora za obavljanje

neke radnje. Isto tako, živimo u nekoj fikciji i toliko smo sigurno u nešto, što nudi internet. Trebali bismo uvijek podsvjesno imati u glavi Huxleyjevu teoriju, koja nas uči da nije sve što pročitamo na *Wikipediji* ili internetu točno i istinito. Potpoglavlje o lideru mišljenja nam govori kako bismo trebali imati ispravni sud o tome čiji ćemo savjet slijediti u oblikovanju sebe kao osobe i kolika su odstupanja od većine zaista dobre za nas. Poglavlje *Internet i čovjek* ujedno nam govori da smo postali kvantificirano, automatizirano i nekulturno društvo.

3. INTERNET I ODGOJ DJECE

Pošto je danas internet neizbježna stvar u odgajanju djece, smatram da je potrebno posvetiti puno vremena na procjenu u kojoj mjeri internet utječe na dijete i koliko bi vremena dijete trebalo biti izloženo internetu. Sigurno je da će se moje mišljenje, kao osobe koja nije roditelj, uvelike razlikovati od osoba koje su roditelji. Internet je danas svakako u fazi zlouporabe, a to naročito ugrožava živote djece, zbog toga jer još nemaju izgrađene čvrste stavove o tome što je dobro i loše, zdravo i nezdravo, virtualno i realno. To je problem kojim bi se društvo trebalo više baviti, jer na taj način formiraju svoju budućnost, a ujedno i budućnost svojih potomaka. Smatram da bi, u daljoj budućnosti, moglo doći do toga da bi računalo zamijenilo ulogu roditelja u odgajanju, što znači da više ne bi majka bila to što bi trebala biti, nego bi tu ulogu preuzelo računalo. Rezultat svega je da roditelji više ne bi imali dovoljan utjecaj nad svojim djetetom, a to znači da dijete ne bi preuzimalo temeljne životne vrijednosti od roditelja, nego od osoba ili pojava koje vidi na računalu ili nekom drugom elektronskom uređaju. To bi stvorilo nepoštovanje u prvom redu svojih, roditelja, a kasnije prijatelja, učitelja i generalno ljudi s kojima bi se ta osoba susretala. Pod temeljnim životnim vrijednostima se misli na osjećaj ljubavi, empatije, dobrote i da je cilj zapravo biti sretan i usrećivati druge. Bitno je da dijete u sebi stvori potrebu i želju komunikacije s ostalima licem u lice. U konačnici, internet će na dijete utjecati onoliko koliko će mu to roditelj dopustiti, a velika opasnost je u tome što su i sami roditelji previše izloženi internetu i na neki način previše zaglibili u virtualnom svijetu. Djeca i mladi moraju biti zaista oprezni i svjesni o svojim radnjama na internetu, ukoliko ne žele biti žrtva zlouporabe interneta. Dok su u pitanju djeca, roditelji mogu još u nekoj mjeri kontrolirati pristup i određivati sadržaj i vrijeme provedeno na internetu, no to je poprilično teško sa mladim ljudima. Danas je život, za mladu osobu, doista nezamisliv bez *smartphonea* koji posjeduje Facebook ili Instagram aplikaciju. Koliko se god ljudi zgražali nad tome, danas je postalo normalno da dijete u drugom razredu posjeduje mobitel, a to otvara put

mnogim lošim stvarima za mlade ljude. “Mnogi adolescenti i mladi upuštaju se u virtualno nasilje jer je to fenomen koji omogućuje anonimnost. Korištenje različitih lozinki i lažnih imena omogućuje jednostavno skrivanje vlastitog identiteta. Takav način ophođenja sa žrtvom iziskuje puno manje energije i osobnog riskiranja, koje redovito prati suočavanje licem u lice. “ (Mandarić, 2012.)

3.1 Promjene uzrokovane pojavom interneta

Ovo potpoglavlje započet ću sljedećim citatom iz knjige *Odrasti digitalno* “ Vi se služite sadržajima na mreži, ali čini se kako oni neprekidno stvaraju ili sami mijenjaju sadržaje. Posjećujete Youtube da biste pogledali videoisječak o kojem ste čuli; oni idu na Youtube tijekom dana kako bi provjerili što je novo. Vi kupujete novi uređaj i vadite upute za uporabu. Oni kupuju uređaj i jednostavno se služe njime. Vi razgovarate s drugim putnicima u automobile, a vaša djeca otraga šalju poruke jedno drugome” (Tapscott, 2010: 10). Znači li to da su djeca i mladi ljudi inteligentniji i s vremenom napredniji? Za razliku od prije deset godina, današnje dijete od osam godina se bez problema može služiti tehnologijom kao što je računalo, tablet ili mobitel. Na prvu loptu, zaključili bismo kako je to zaista napredak, ali smatram da je zaista zabluda. Ta činjenica, da se to dijete može služiti računalom ne dokazuje da će biti, ili bude inteligentnije, da je rođeno deset godina kasnije, nego dokazuje koliko je tehnologija više integrirana u ljudski život. Drugim riječima, prije desetak godina nije svijet bio manje inteligentan, već računalo nije bilo dostupno djetetu. Ujedno smatram da sposobnost djeteta da se koristi računalom, ne bi trebalo biti mjerilo inteligencije. Isto tako, pojava društvenih mreža trebala bi povećavati komunikaciju između ljudi, ali bitan je način na koji je ta komunikacija oblikovana. Na samom početku nastanka društvenih mreža, komunikacija je bila isključivo preko poruka. Stoga su vlasnici društvenih mreža išli korak dalje i izmislili aplikacije poput Skypea, kojom se može komunicirati putem web- kamere, što zvuči zaista fantastično, ali pitanje je koliko je to dobro za kvalitetu ljudskog života. Mladi vole komunicirati putem poruka, zbog toga jer izbjegavaju komunikaciju licem u lice. Osjećaju se sigurnijim, ako ne moraju izgovarati stvarne riječi i imaju mogućnost i vremena definirati sadržaj svoje poruke. To u krajnjoj liniji rezultira lošom komunikacijom uživo, pa čak strah od komuniciranja sa stvarnim osobama. Iako svjesni, koliko nam takva komunikacija smanjuje kvalitetu života, čini se da je nikako ne možemo izbjeći. Pomalo izgleda kao da se netko trudi da je ne izbjegnemo. Taj netko

su ljudi koji ostvaruju ogroman novac na nama. Ne bi bilo zahvalno da stalno spominjem društvene mreže kao loš primjer, nego ću za primjer uzet nešto što nam je isto veoma blisko, a to su kafići. Činjenica je da svaki ugostiteljski objekt mora imati Wi-Fi, a razlog tome nije samo fiskalna blagajna, nego se ljudi jednostavno vole priključiti na internet tog ugostiteljskog objekta, kako ne bi morali trošiti kapacitete svog mobilnog uređaja. Za razliku od prošlih godina, danas su kafići puni ljudi, koji ne komuniciraju međusobno, već to vrijeme provode pretražujući internet.

3.1.1 Posljedice suvremenog istraživačkog procesa

Kao student, imam neki čudan osjećaj kao da su danas svi ljudi stručnjaci za sve stvari. Dolazi do toga da se gotovo svaki čovjek razumije u bilo koje područje. Ono što se zaista događa je to da se niti jedna stvar nije iskušala na vlastitom iskustvu, nego se čitaju forumi, blogovi i gledaju videozapisi na *Youtubeu* i na račun toga si ljudi usađuju u svijest da znaju poneku stvar više od svojih kolega. To je naravno, netočno. Informacija i znanje se oduvijek cijeno i cijeno će se i dalje, samo što je nekad bilo puno teže doći do informacije. Ukoliko je čovjek htio saznati neku informaciju, trebao je obići priličan broj knjižnica, pročitati priličan broj knjiga i razgovarati sa prilično velikim brojem ljudi, kako bi mogao stvoriti vlastiti stav i na neki način, sam proizvesti željenu informaciju od *natuknica* koje je sakupljao tijekom procesa prikupljanja informacija o željenoj temi. Ono što razlikuje stvar od današnjih vremena, je to što je krajnja informacija bila puno kvalitetnija, tijekom procesa prikupljanja informacija bili ste prisiljeni razgovarati sa stvarnim osobama i ono najvažnije, usput ste prikupili još puno bitnih informacija i doista ste razmišljali svojom glavom, kada bi formirali kranje mišljenje o temi. Što znači da je čovjek na neki način i ojačao sebe kao osobu kompetentnu za raspravu o određenoj temi s obzirom na informacije kojima raspolaže. Čovjek je bio puno stručniji u tome što ga je zanimalo. Danas, imaju ljudi mogućnost upisati u internet tražilicu temu koja ih zanima i kroz nekoliko sekunda mogu dobiti informacije o željenoj temi. Naime, opet se u pitanje postavlja istinitost i relevantnost tih podataka, a i takav način učenja jednostavno gubi čar. Jedina prednost je ta što je današnji svijet puno otvoreniji, slobodniji i nudi puno različitih mišljenja. Osobno smatram da stvari koje se postižu na brz i lagodan način, gube kvalitetu i što su brže postignute, to se lakše i gube. Promijenilo se to što su ljudi izgubili upornost u svemu i

traže jednostavnost i lagodnost. To vodi do toga da su ljudi postali prosječni, raspoložu znanjem i vještinama, koje nisu stečene kroz upornost, nego uz polovične napore.

3.2 Djeca- stvaratelji i potrošači budućnosti

Kada dolazi u pitanje darivanje djece, podosta puta se taj čin uspoređuje sa kupnjom osjećaja ljubavi, što je i kod djece ranije dobi sasvim u redu. Biznismeni su nemilosrdni i ubrzo shvatili kolika je vrijednost industrija dječjih igračaka, zbog toga jer je ljudima ipak najvažnija sreća i sigurnost svoje djece. U prijašnjim vremenima donositelji odluke o kupnji bili su sasvim svjesni za što daju svoj novac, što se za današnje donositelje odluka o kupnji, ponekad i ne može reći. Danas po prvi puta dijete zna više o proizvodu i zna ga prije upotrijebiti i bolje koristiti, nego osoba koja ga kupuje. Znači li to da je dijete na neki način pametnije od svog roditelja? Naravno da ne. To isključivo znači da je dio nove generacije, kojoj je po prirodi sasvim normalna upotreba mobitela, računala i tableta u prilično ranoj dobi. To je tehnološku industriju primoralo na razvitak tehnologije, koja će biti dizajnirana za djecu i tako oni postaju i potrošači, a ujedno i stvaratelji želje i potrebe. Slobodno možemo zaključiti da su internet i tehnologija naša budućnost i da je već sada nemoguće biti dio suvremenog svijeta, bez interneta. Prije svega, trebali bismo shvatiti jednu stvar, a to je da se našim društvenim promjenama mijenja internet, a proces je ujedno i obrnut. Danas se svaki proizvod pokušava prilagoditi svome potrošaču, a tako i internet svojim korisnicima. Stoga, su djeca i mladi korisnici, a ujedno i osobe koje formiraju kako će internet izgledati. Ljudi svakodnevno napreduju, a usporedno i njihova očekivanja. Jednog dana, čovjeku više nije bilo dovoljno praktično razgovarati telefonom na fiksnoj mreži, stoga je izumljen prvi mobilni telefon, nakon nekoliko godina, čovjeku više nije bilo dovoljno poslat poruku na društvenoj mreži i zbog toga su izumljene aplikacije poput *Skypea*. Drugim riječima, danas se umjesto igračaka djeci kupuje tablet.

4. MREŽNA GENERACIJA

Integriranjem interneta u ljudski život, moralo je doći do vidljivih društvenih promjena, a rezultat toga je tzv. mrežna generacija. Mrežna generacija predstavlja globalnu skupinu ljudi koja je međusobno povezana i koristi internet kao dio svoje svakodnevice. Taj izraz prvi je koristio Don Tapscott u svojoj knjizi *Odrasti digitalno*. U Hrvatskoj je taj izraz pomalo modificiran i znamo ga kao Facebook generacija. Taj izraz često nosi negativne konotacije, zbog toga jer se ta generacija opisuje kao plitka, neinteligentna i nesposobna. Biti dio te generacije zaista donosi neke emocionalne propuste i prilično velik broj pripadnika te generacije ima, blago rečeno, plitak sustav vrijednosti. Mrežna generacija je nezaustavljiva i nemoguće ju je kontrolirati. U vremenima bez interneta i globalizacije, bilo je prilično lakše imati kontrolu nad odgojem svojeg djeteta. Danas djeca i mladi u internetu vide neku vrstu virtualne slobode, ali na kraju krajeva, ona je virtualna. Osnovni i glavni problem virtualnog svijeta je loša prosudba o dobrim i lošim stvarima na internetu. Stoga se opet cijela priča svodi na pravilan odgoj i učenje i preuzimanje zdravih, ispravnih i korisnih moralnih vrijednosti od svojih roditelja. Do sad niti jednoj osobi na internetu nije prenešeno ono što se dobije kao ispravan savjet od starije osobe. Zaista je potrebno kontrolirati pristup internetu, zbog toga jer djeca u jako ranoj dobi, kada još nisu ni svjesni, ni sposobni pravilno prosuditi o sadržajima, stupe u virtualni svijet. Nikad na svijetu nije bila veća brojka *cyberbullinga*. Ono pozitivno što nam ta sloboda omogućava jest to da možemo lakoćom istraživat nove stvari, isprobavat ih i putem toga pronaći sebe. Mrežna generacija sklona je istraživanju i isprobavanju novih stvari i po tome je nezaustavljiva. Za razliku od prošlih vremena, danas je nezamislivo zaposlit se nakon školovanja i taj isti posao zadržati do kraja radnog vijeka. O tome govori Don Tapscott u sljedećem citatu “Kada je moja generacija diplomirala, bili smo zahvalni na prvom poslu. Držali smo ga se kao pojasa za spašavanje. Ipak, vremena su se promijenila. Djeca ne vide zašto bi se obvezivala, barem ne na prvom poslu. Oni s visokim rezultatima na petom su poslu do trenutka kada navršše 27 godina, a njihovo prosječno vrijeme na jednom radnom mjestu iznosi 2, 6 godina.” (Tapscott, 2010: 74)

4.1 Mrežna generacija kao učenici

Iako smo kao društvo postali poprilično emocionalno zakinuti, brojke pokazuju da društvo nikad u svojoj povijesti nije bilo više obrazovanije. To potvrđuje citat Dona Tapscotta iz knjige *Odrasti digitalno*“ Ovo je priča o dvjema generacijama, obje su iste dobi. S jedne strane mrežna je generacija spremna postati najobrazovanijom generacijom Amerikanaca dosad. Postotak mladih ljudi koji se upisuju na fakultet porastao je od 1970. do 2003. za 50 posto, dok se postotak Amerikanaca u dobi od 25 do 29 godina s fakultetskom diplomom udvostručio” (Tapscott, 2010: 123). Doduše, ovaj podatak je stariji više od deset godina i odnosi se na Ameriku, no ako uzmemo u obzir da je Amerika zemlja koja utječe na svijet, ovaj podatak bi se mogao upotrijebiti i na Hrvatsku sada. Kao student, susrećem se sa mnogim mišljenima, koje se odnose na vrijednost diplome i koliko ona zaista znači u životu. Zasigurno je prošlo vrijeme kada je fakultetska diploma osiguravala siguran posao do kraja životnog vijeka i lagodan život. Mrežna generacija primorana je biti puno dinamičnija i snalažljivija po pitanju iskazivanja svojih sposobnosti kod zaposlenja, zbog toga jer je porastao broj ljudi sa fakultetskim obrazovanjem i konkurencija je sve veća, a selekcija nemilosrdna. Pripadnik mrežne generacije, ako uistinu želi postići više od svojih kolega, mora svojim sposobnostima, znanjem i vještinama odskakati iz grupe jednakih. Usprkos povećanja broja fakultetski obrazovanih ljudi, dovodi se u pitanje kvaliteta obrazovanja, jer su kvaliteta i kvantiteta rijetko pod istim krovom. Problem je zastarjelost obrazovnog sustava, koji je previše usmjeren na profesora, a premalo na učenika. Više se naglašava ono što učenik ne zna, nego ono što učenik zaista zna. Činjenica je da nisu svi ljudi za sve stvari u životu, ali zašto onda upravo naglašavati ono za što čovjek ne može dati svoj puni potencijal, umjesto da se usavrši u onome u čemu je bolji od drugih. Zastarjeli obrazovni sustavi ne daju učeniku mogućnost da pronađe sebe u stvarima, gdje je sposoban dati svoj puni potencijal. Dovodi se u pitanje koliko će obrazovni sustavi biti u stanju pratiti ekspanziju mrežne generacije, jer takav sustav i način rada ne odgovara karakteristikama pripadnika mrežne generacije. Učionica postaje dosadno mjesto, a konzervativnost je stvar prošlosti. Smatra se da učenicima pada razina koncentracije, no mrežna generacija se širi nevjerojatnom brzinom, a obrazovni sustav stoji na mjestu, za što je Republika Hrvatska školski primjer u svijetu. Istina je da mrežna generacija nosi sa sobom određenu dozu plitkosti društva, veliki plus u sazrijevanju ove generacije je to što podižu letvicu u napredovanju obrazovanja. Jedina stvar koja se dovodi u pitanje jest kvaliteta obrazovanja i

upotreba iste u praksi, a to znači da se znanje stečeno u školama i fakultetima, samo u određenim situacijama, može maksimalno iskoristiti. Svoje vještine stječemo kroz rad. Paradoksalna stvar u našem okruženju je to što poslodavci traže određeni broj godina radnog iskustva, no nitko ne želi pružiti priliku da se to radon iskustvo stekne.

4.1.1 Doba cijeloživotnog učenja

Stari obrazovni sustavi funkcionirali su u nekom spororastućem svijetu, no to danas jednostavno nije moguće upotrijebiti. Informacije i podaci se mijenjaju nevjerojatnom brzinom i znanje jako velikom brzinom postaje zastarjelo i potrebna je obnova. Postoji velika vjerojatnost da ćemo u budućnosti raditi posao, koji sada niti ne postoji i za takav nas posao, niti jedan fakultet ne može pripremiti. Citat Dona Tapscotta u knjizi *Odrasti digitalno* savršeno uspoređuje prekretnicu između dvije generacije obrazovanja “ Više nije važno što znate, nego ono što možete naučiti. To znači da je *net generima* potreban drugačiji oblik obrazovanja od onoga koji su imali *baby boomery*. Kada su *baby boomeri* išli na fakultete, učili su određenu sposobnost ili zanimanje, a potom bi prešli na karijeru. Bili su spremni za život. Naobrazba i rad bili su odvojeni. Model naobrazbe bio je u najvećoj mogućoj mjeri inventar znanja prije nego što uđete u svijet rada, odakle biste mogli preuzeti informaciju kada je to bilo potrebno.” (Tapscott, 2010: 127). Danas je naravno era cijeloživotnog učenja i nemoguće je obavljati neki posao uz metode rada koje smo naučili tokom svog obrazovanja. Takav način života rezultat je pomicanja granica od strane mrežne generacije.

4.2 Mrežna generacija kao potrošači

Pripadnici mrežne generacije zaista su noćna mora za marketinške stručnjake, jer brišu sva pravila o oglašavanju i imuni su na jednu od najpoznatijih marketinških matrica- 4P. Jednosmjerna komunikacija odlazi u zaborav, a PR više nije najjače sredstvo suvremenih tvrtki. Za razliku od svojih prethodnika, mrežna generacija ima raspoloživu veću količinu proizvoda i na temelju toga i mogućnost se pitati zaslužuje li određena tvrtka njihov novac. Postali su zahtjevniji i osvješteniji o tome što kupuju. Tvrtke su postale kao osobe, čiji se rad neprestano prati, svaka riječ se važe i očekuje se iskrena komunikacija. Dobar primjer za neiskrenu komunikaciju jest kompanija Nestle, čiju su skupštinu bojkotirali prosvjednici, obučeni u gorilla- kostima, zbog svoje neekološke proizvodnje. U prvi plan dolazi integritet kompanije.

Pripadnici mrežne generacije su isto tako postali zainteresirani raditi sa kompanijama, kako bi poboljšali određene proizvode, a time i kompanije napravili otvorenijima, što se ne može reći za starije kompanije, koje su svoje proizvode čuvali u tajnosti. Proizvodi su dobili osobnost, kao na primjer *Coca-Cola* sa imenima. Ovo je opet dokaz kako internet utječe na čovjeka, ali ga ljudi u većoj mjeri formiraju.

5. EKONOMIJA, NOVAC, BUSSINESS I INTERNET

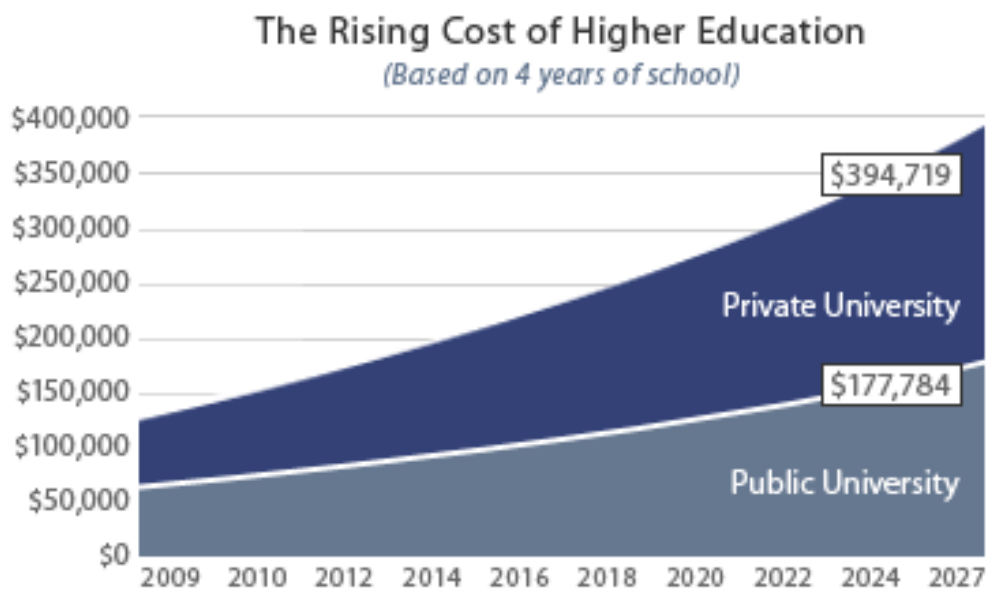
Ljubav se ne može kupiti novcem. Vjerojatno je najpoznatija izreka o vrijednosti novca na svijetu. Čuli su je svi ljudi na svijetu, ali najvjerojatnije joj se ne bi većina ljudi, koji su je i izrekli, poklonila. Izreka sama po sebi je besmislica, jer ne bismo trebali miješati dvije različite stvari. Isto je kao da nas netko pita, želimo li izgubiti ruku ili nogu. Istovremeno je bitna i ljubav, a i novac. Koliko god se to protivilo našoj moralnoj svijesti, uvjerenjima i pričama roditelja; novac je bitan. Novac je oko nas od dana našem rođenja, a pod time zanemarimo javni dug. To dokazuje citat Jeremyja Rifkina iz knjige *Doba pristupa* "Velika je vjerojatnost da će se prvi susreti malog djeteta sa svijetom dogoditi upravo na tržištu. Koje dijete nije zavirilo u izlog i bojažljivo upitalo: "A koliko to košta?". Od malena učimo da gotovo sve ima cijenu i da je sve na prodaju. Kako postajemo stariji, susrećemo mračnu stranu tržišta i upozorenje *caveat emptor*, "neka kupac bude na oprezu". Živimo prema pravilima nevidljive ruke tržišta i neprestano podređujemo život zadaći jefitnog kupovanja i skupog prodavanja" (Rifkin, 2000: 11). Novac je odavno usađen u čovjekovu svijest i nikada ga ne će izbaciti, promijeniti će se jedino oblik novca. Ljudski život se počeo odvijati na nekoj vrsti tržišta. Ljudi su počeli kupovati osjećaje, ljubav, vrijeme, dostojanstvo i ugled. Odijelo je počelo činiti čovjeka, a svaki čovjek je dobio svoju cijenu, koje se može izračunati uz pomoć LTV- *lifetime value*, odnosno doživotnom vrijednosti. Ljudi nisu više toliko spremni na zajedništvo, ukoliko je cijena tog zajedništva, doista novac. Čovjek je još od biblijskih vremena bio pohlepan, ali danas se svakim danom povećavaju razlike između bogatih i siromašnih. Dok jedan dio svijeta uživa nevjerovatno bogatstvo, drugi dio se nikada nije služio telefonom. U nekom savršenom svijetu, to bi se lako moglo riješiti, ukoliko bi se najbogatiji dio čovječanstva odrekao, barem malog dijela svojeg bogatstva, u svrhu spašavanja svijeta. No, za to očito ne postoji razlog. Ali, ako već osuđujemo najbogatiji dio čovječanstva, moramo se pitati, jesmo li mi uopće spremni za odricanjem svojeg dijela kolača. Svi se mi predstavljamo da smo toliko moralno, vjerski,

ekološki i etički osvještani i osvještani, ali kada bismo stali pred zid i iskreno morali odlučiti hoćemo li imati više za sebe ili jednako za sve, pokazala bi se stvarno stanje čovjekovog senzibiliteta za dobro.

5.1 Proces suvremenog investiranja

Skoro svakodnevno čujemo kako je najbolja investicija u znanje, zbog toga jer nam znanje nitko ne može oduzeti, ono traje i još puno klišejeva koji se povezuju uz obrazovanje. Ipak, bilo bi nezahvalno govoriti kako te izreke nisu istinite, ali kako bi se obrazovali, trebali bi imati na umu još jedan, pa čak i najvažniji faktor, a to je novac. Kako bi se osoba obrazovala, morala bi voditi računa o smještaju i primarnim potrebama, a u krajnjoj liniji i o troškovima pohađanja samog fakulteta. Dolazimo do zaključka, obrazovanje je skupo, a znati nešto više od osobe kraj sebe omogućava određene prednosti. Nitko ne otkriva tajne svog uspjeha, metode poslovanja i teško stečena znanja, čisto radi vlastitog zadovoljstva. Roditelji još uvijek smatraju, kako visoko obrazovanje donosi i velike prihode i većina njih odlučno je veliki dio svog zarađenog novca investirati u obrazovanje svog djeteta. Ne postoji ništa loše u tome da vlastito dijete bude obrazovano, nego samo naglašavam činjenicu da se obrazovanje ne smije stavljati u isti koš sa inteligencijom, a novac sa srećom. Naravno, nitko nam ne garantira da ćemo biti sretniji ili pametniji sa fakultetskom diplomom, ali ona nam otvara mogućnost napredovanja na poslu i mogućnost ostvarenja većeg prihoda. Da netko prije nas nije stekao određene prihode i bio voljan investirati ga u naše obrazovanje, našeg obrazovanje ne bi ni bilo. Cijene fakulteta se vrtoglavo dižu, a usporedno i cijene življenja. To pokazuje sljedeća slika:

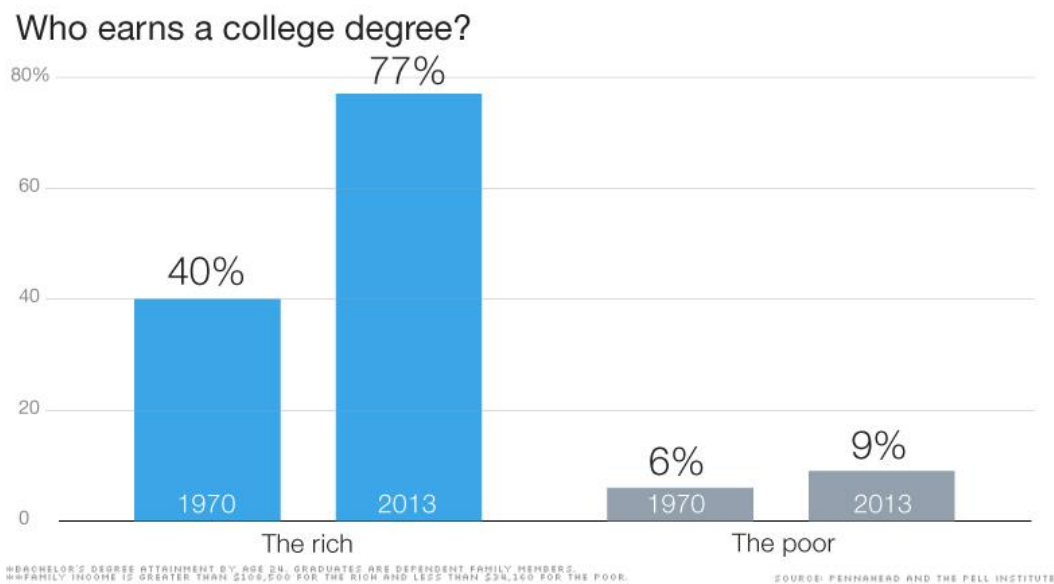
Graf 1. Prikaz povećanja cijena studiranja

Izvor: CCNlive, 2016. , <http://ccnlive.com/2016/01/26/commentary-is-college-worth-the-price/> (Pristup: 5. 8. 2016 u 10:10)

Ova slika prikazuje za koje će se svote novca povećavati obrazovanje na privatnim i državnim fakultetima. Čak niti u Hrvatskoj nisu nepoznati krediti za obrazovanje. Možemo reći da je fakultet vrsta ulaganja sa velikim rizikom i sa nesigurnim povratom kapitala. Teško je predvidjeti kada i hoće li se uopće isplatiti takva investicija, a osobe koje ulažu takve velike svote novca u obrazovanje su u jednu ruku poduzetnici. Poduzetnici koji raspolažu sa većom količinom kapitala su puno fleksibilniji i imaju jednostavno veće mogućnosti, a time njim se povećavaju šanse za uspjehom. Isto prikazuje sljedeća slika:

Graf 2. Tko zasluži visoko obrazovanje

Izvor: Money. CNN, 2016. , <http://money.cnn.com/2015/02/04/news/economy/college-graduate-rich-poor/> (pristup: 5. 8. 2016 u 10: 27)

Djeca bogatih roditelja u većem postotku završavaju fakultete, zbog svojih većih mogućnosti i to postavlja pitanje u kojoj je mjeri netko zaslužio svoje obrazovanje i može li se diploma doista kupiti.

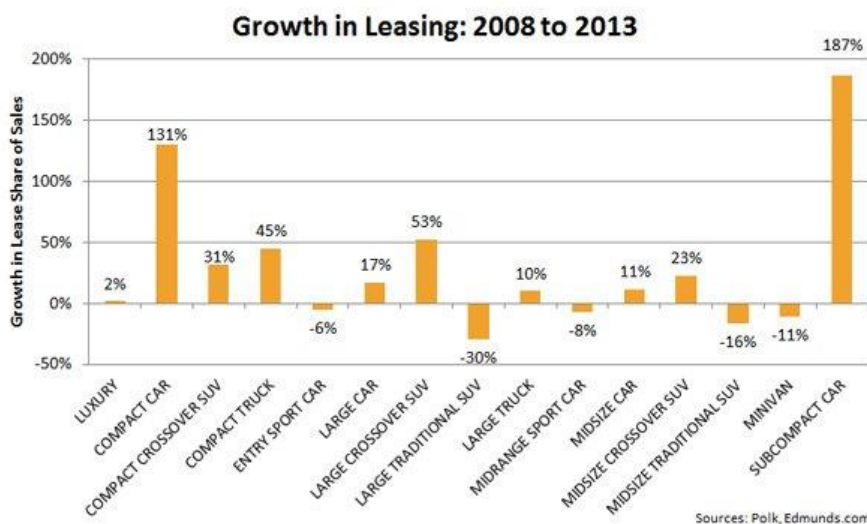
5.2 Promjene u gospodarstvu uzrokovane pojavom interneta

Internet je ekonomiju doveo u bestežinsko stanje. Jeremy Rifkin u svojoj knjizi *Doba pristupa* to okarakterizira sljedećim citatom “Fizička ekonomija se smanjuje. Dok je industrijsku eru karakteriziralo nagomilavanje fizičkog kapitala i imovine, nova era cijeni neopipljive oblike moći svezane u snopove informacija i intelektualne imovine. Činjenica je fizički proizvodi koji su u industrijskom svijetu toliko dugo bili mjerilo bogatstva sada se dematerijaliziraju” (Rifkin, 2000: 45). Bestežinska ekonomija štedi puno vremena, prostora i novca, a ujedno je promijenila i odnose između ljudi. Naime, u poslovnim uredima se sve manje koriste privatni prostori. Više se cijeni otvoreni pristup kolegama. No, ono što bestežinska ekonomija zaista znači jest to da eliminira fizičke stvari kao sredstvo posredovanja. Najbanalniji primjer jest prestanak korištenja gotovine kod posjete supermarketa. Dok se u davnim vremenima razmjenjivala roba za robu, danas se razmjenjuje nešto što nikad nismo, niti nećemo dotaknuti svojim rukama. Do pred nekoliko godina, bili smo tako zadovoljni i zadivljeni bankomatima, a danas su oni postali *još jedna stvar koja se mora obaviti*. Za samo nekoliko godina materijalni novac bi mogao potpuno nestati. Bestežinska ekonomija i plaćanje karticama, odličan je način za zaduživanjem građanstva, zbog toga jer možete potrošiti i ono što nije vaše. Materijalnim novcem to niste mogli napraviti, jer ste raspolagali samo ono svotom novca, koju ste u tom trenutku imali kod sebe. Danas su banke i korporacije toliko fleksibilne da nam omogućuju plaćanje sa počekom, plaćanjem na obroke i raznorazne mogućnosti, kojim bi se mogli što više zadužiti. Ta priča se prvi put pojavila krajem 19. stoljeća, kada su američki trgovci izumili način plaćanja na obroke, ali uz naknadno povećanje cijene. Bezgotovinski način plaćanja uzima čovjeku kontrolu i svijest da kupnjom nekog proizvoda, zauzvrat daje novac. Čovjek stječe osjećaj da je taj proizvod dobio besplatno, zbog toga jer jedino što on mora napraviti je provući karticu, koju će na kraju krajeva dobiti natrag.

5.3 Oblik kapitala u suvremenom poslovanju

Strojevi, postrojenja, skladišta i prevozna sredstva suvremenom poduzetniku samo oduzimaju vrijeme i prostor. Rješenje za to su *Just in time* skladišta i kapital, *outsourcing* i *leasing*. Sasvim logično zvuči da ne smijemo biti zaduženi, ako hoćemo dobro poslovati, danas se to pravilo rijetko koristi. Sljedeća slika prikazuje porast *leasing* do 2013. godine:

Graf 3. Povećanje lizinga

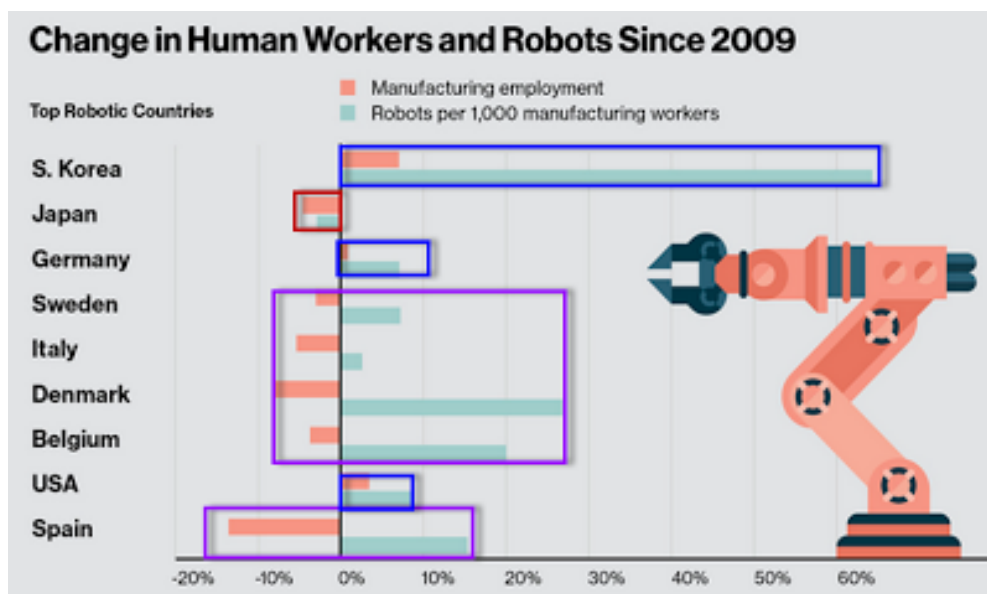
Izvor: Polk, Edmunds. com <http://www.edmunds.com/industry-center/analysis/autoeconomy-trends-leasing-goes-mainstream.html> (pristup: 5. 8. 2016 u 11: 33)

Ista stvar događa se i sa posuđivanjem radne snage, odnosno *outsourcingom*, zbog koje je u Hrvatskoj raspisan referendum. Outsourcing u krajnjoj liniji šteti državi i njihovim građanima, jer smanjuje postotak zaposlenosti. On je logičan za tvrtku i one se žele otarasiti svih mogućih troškova, ali takav način poslovanja nikako ne može pridonjeti razvoju društva. Kako bi čovjek osjećao nekakvo zadovoljstvo i osjećaj koristi, trebao bi imati mogućnost rada.

5. 4 Uloga tehnologije u suvremenom svijetu

Niti jedan čovjek nije savršen i nema mogućnost stopostotne nepogrešivosti i preciznosti. Strojevi, opet imaju. Robotika i tehnologija se svakog dana guraju do savršenstva, zbog toga jer se niti jedno bogatstvo ne može proširiti, bez tehnološkog napretka. Pojavom strojeva, ljudi su se mogli okrenuti prema drugim djelatnostima i neka djelatnost se mogla obavljati puno preciznije i brže. Kroz povijest, svaka tehnološka inovacija se širila usporedno sa povećanjem potrebnog broja ljudi, koji će raditi na određenom stroju. Takav tehnološki rast doprinio je i društvenom i ekonomskom rastu, jer je otvarao nova radna mjesta i ljudima omogućavao ostvarivanje egzistencije. Danas, su roboti sposobni obavljati kirurške zahvate, odrađivati borbene misije, pa čak obavljanje misija u svemiru. Ako bismo išli korak dalje, roboti su došli i u naša kućanstva kao tzv. roboti domaćice, koji mogu pomagati u kućanstvima. U jednu ruku, to izgleda zaista fantastično, operira nas savršeno precizan robot- kirurg, nosimo odjeću izrađenu uz pomoć samo jednog stroja i kućanske poslove obavlja robot- domaćica. Sve je savršeno, dok ne shvatimo da u cijeloj ovoj priči nedostaje čovjek. Problem cijele priče je taj da čovjek, već sada, nije sposoban hodati uz bok robotu. U budućnosti postoji opasnost od nastanka automatskih robota, koji će biti sposobni funkcionirati bez ljudskog uplitanja. Zvuči pomalo kao uvod u SF film, ali već se duže vrijeme radi na tome. Ipak, ovu ću temu razraditi na primjeru, koji nam je malo bliži. Oko pojave stroja u proizvodnji, postoji nekoliko činjenica, koje vode samo do jednog zaključka. Stroj je precizan, ima mogućnost rada 24/ 7, produktivniji je, ne postoji faktor ljudske pogreške, štedi puno napora, jači je od čovjeka, a to sve zajedno vodi do toga da stroj oduzima čovjeku radno mjesto. Odumire proizvodnja u tvornicama, kakvu smo nekoć poznavali. Radna mjesta kao što su bila pakiranja i transport ne će zahtijevati ljudski utjecaj, jer će biti obavljan od strane stroja. Konačan ishod takvog tehnološkog napretka jest katastrofalan i u jednom će trenutku dovesti do nemira. Kenneth Brandt iz poznate američke analitičke kompanije Gartner, predviđa da bi, u tom slučaju, nezaposlenost mogla porasti do 90 posto, jer će postojati kompanije, koje neće zahtijevati ljude na radnim mjestima. Sljedeća slika prikazuje odnos radnih mjesta na koja rade ljudi u odnosu na radna mjesta koju obavljaju strojevi.

Graf 4. Povećanje uporabe strojeva u poslovanju

Izvor: Zg- Magazin. com. hr <http://zg-magazin.com.hr/roboti-u-usponu-mogu-li-preuzeti-ljudske-poslove/> (pristup: 9. 8. 2016 u 11: 31)

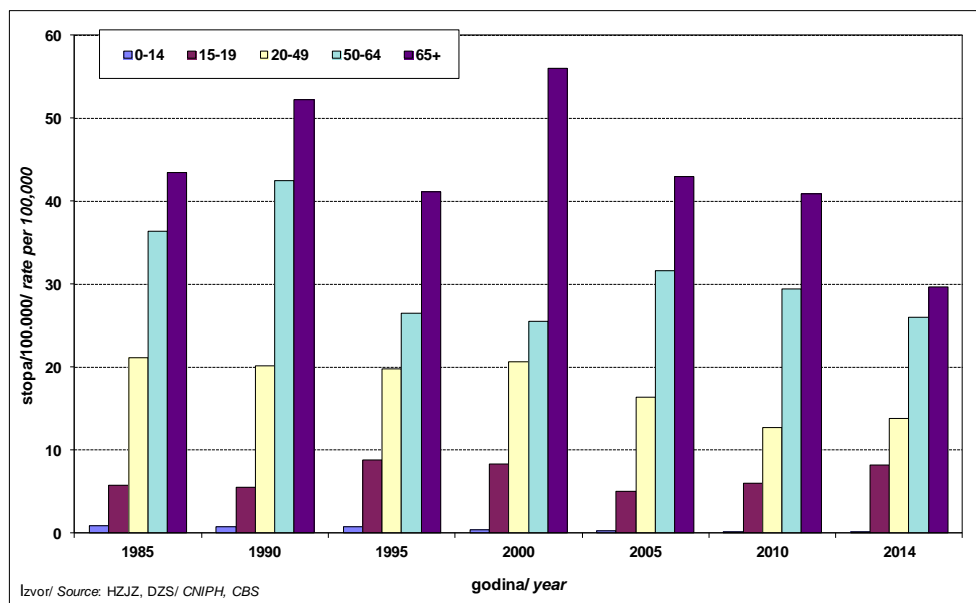
U SAD-u, Južnoj Koreji i Njemačkoj povećava se upotreba robota, ali se ujedno povećava i zaposlenost, dok se u Japanu smanjuje i zapošljavanje, a smanjuje se i upotreba robota. Kao zaključak iznio bih pravila o robotima, koje je napisao Isaac Asimov, a glase:

0. Robot ne smije naškoditi čovječanstvu ili svojom pasivnošću dopustiti da se čovječanstvu naškodi.
1. Robot ne smije naškoditi čovjeku ili svojom pasivnošću dopustiti da se čovjeku naškodi, osim kad je to u suprotnosti s nultim zakonom.
2. Robot mora slušati ljudske naredbe, osim kad su one u suprotnosti s nultim ili prvim zakonom.
3. Robot treba štiti svoj integritet, osim kad je to u suprotnosti s nultim, prvim ili drugim zakonom. (MIT Technology Review, 2016.)

6. NEDOSTACI KORIŠTENJA INTERNETA I SUVREMENIH TEHNOLOGIJA

Nedostatak morala, ovisnosti, duševna pornografija, dvanaestogodišnjakinje na visokim podeticama i alkoholizirani vršnjaci, facebook generacija, poremećen sustav vrijednosti, neperspektivnost, sebičnost, obećanja političara, nezavršen Drugi svjetski rat, krediti, nemiri u svijetu samo su neke od karakteristika našeg društva. Moramo se pitati što je uzrok i odakle dolaze ove pojave. Društvene promjene nisu jednostavno pale s vedrog neba, nego su morale biti nekako uzrokovane. Veći dio ovih pojava uzrokovana su putem interneta, a najveći problem je što su na te pojave najosjetljiviji mladi i to dovodi u pitanje kakvo društvo možemo očekivati u budućnosti, bez da naglašavamo u kakvom se stanju nalazi postojeće društvo. Na koji se način čovjek može prilagoditi ovakvom društvu, ako mu se ne poklapaju vrijednosti koje čuva i s njima živi cijeli život, misleći da su upravo one ispravne za ostvarivanje sretnog života? Što će se dogoditi ako čovjek jednog dana shvati da mu nije mjesto u takvom društvu i da mora nešto promijeniti? Odgovor leži u svakoj osobi individualno, jer svaki čovjek je poseban i na različite načine percipiramo sreću. Neki ljudi okreću se vjeri, neki glazbi, neki sportu i svatko ima svoj neki ispušni ventil i način da se bar na trenutak odstrani od jedne velike mase, koju zovemo društvo. S druge strane, većina ljudi i ne uviđaju problem, koji uništavaju naše društvo, jer su upravo oni uzročnici problema. Oni na neki način nose i najlakši bremen, jer nisu ni svjesni situacije. Najteži dio preuzimaju osobe koje su svjesne cjelokupne situacije, ali nikako ne mogu pronaći svoje mjesto ili mir u ovom svijetu. Naša je realnost da u Hrvatskoj raste broj samoubojstava mladih između 16 i 19 godina.

Graf 5. Postotak samoubojstva u RH

Izvor: Hrvatski zavod za javno zdravstvo (pristup: 9. 8. 2016 u 13: 28)

2015. godine je u Hrvatskoj zabilježeno 1517 pokušaja samoubojstva, od kojih su 683 završila smrću.

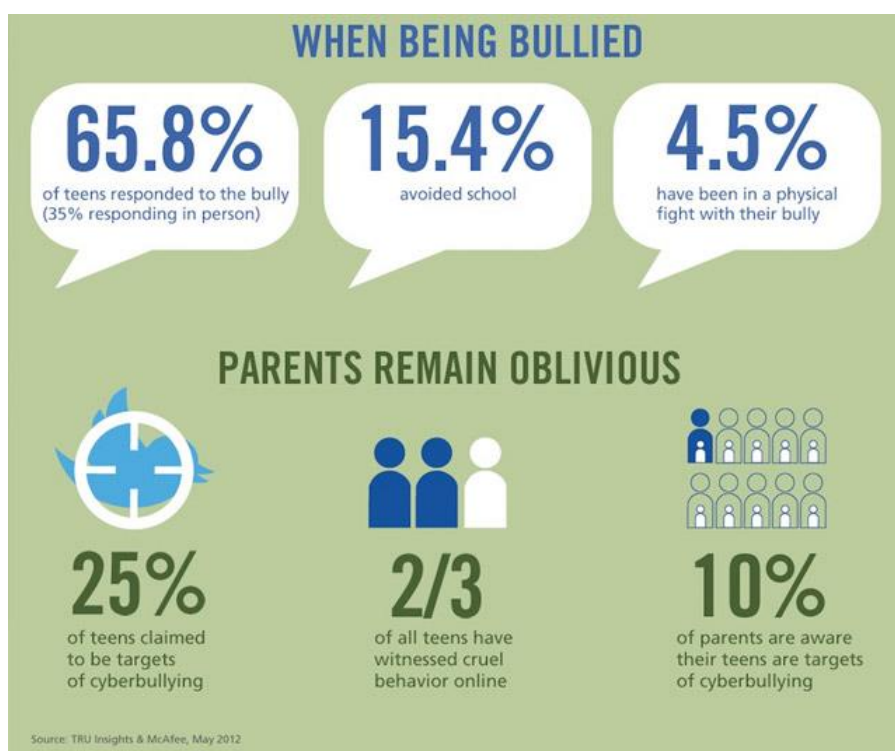
6. 1 Cyberbulling u Hrvatskoj

Cyberbulling izraz je koji označava zlostavljanje preko interneta, najčešće obuhvaća zlostavljanje preko društvenih mreža i velikom je većinom prisutan kod mladih. Dnevnik. hr prenosi: “Policija je u zadnje dvije godine zaprimila 2.306 anonimnih prijava zlostavljanja preko interneta, a samo ove godine zapijenila 2500 fotografija, 3000 videozapisa i 400 GB sadržaja dječje pornografije” (Dnevnik. hr) <http://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/cyberbullying-25-posto-djece-u-hrvatskoj-zlostavljano-preko-interneta---419824.html> (pristup: 9. 8. 2016 u 15: 51)

“Mediji, osobito televizija, internet i mobitel, postali su jedan od najvažnijih čimbenika u socijalizaciji. Oni snažno utječu na društvena ponašanja, nezaobilazno su sredstvo u informiranju, formiranju, prenošenju vrijednosti, stvaranju vizija svijeta i života, oblikovanju životnih stilova i identiteta. Novi mediji nametnuli su se kao nova “društvena institucija” u socijalizacijskom procesu.” (Mandarić, 2012: 132). *Cyberbulling* teško je kontrolirati od strane roditelja, zbog toga jer mladi ne vole povjeravati svoje probleme. Najviše slučajeva *cyberbullinga*

ima kod osoba u adolescentskoj dobi. Mladi se teško nose sa neprihvatanjem od strane svojih prijatelja i pošto je to jako osjetljivo životno razdoblje, vodi do prilično velikih problema. Takva vrsta zlostavljanja može dovesti do trajnih emocionalnih oštećenja, a isto tako i škodi društvu. Mladi su pod pritiscima savršenog izgleda, pjevačica, nogometaša i *likeova*, koji su postali mjerilo popularnosti. Kako bi se postigla što veća popularnost, mladi na društvene mreže postavljaju slike i sadržaje, koji graniče sa pornografijom. Policija je u većini slučajeva bespomoćna, zbog toga jer ti sadržaji samo graniče sa pornografijom i osobe ga namjerno i svjesno postavljaju na internet. Sljedeća slika prikazuje postotak djece koja su izložena *cyberbullingu*, postotak roditelja koji su svjesni da je njihovo dijete zlostavljano, postotak djece koja su svjedočila zlostavljanju preko internet i postotak djece koja su zbog toga izbjegavala školu.

Graf 6. Cyberbulling u svijetu

Izvor: Nobullying. com <https://nobullying.com/facts-about-cyber-bullying/> (pristup: 9. 8. 2016. u 16: 17)

Podaci govore da je čak 65. 8 % djece reagiralo na zlostavljanje, a 35 % je reagiralo osobno, u stvarnom životu. 15. 4 % djece je izbjegavalo pohađanje škole zbog zlostavljanja, a 4, 5 % djece je bilo u fizičkom okršaju sa zlostavljačem. Isto kao što i navodi policija, 25 % mladih su žrtve

cyberbullinga, a dvije trećine su svjedočila zlostavljanju. Ono što je najveći problem, samo 10 % roditelja znaju da njim je dijete zlostavljano. Ovi podatci vode do tragične priče iz Hrvatske u kojoj si je život oduzela petnaestogodišnjakinja. Naime, odlučila si je oduzeti život, zbog stalnog zlostavljanja i prijetnji preko društvenih mreža. Kao što sam i naveo, mladi su u toj dobi zaista vrlo osjetljivi i ne znaju kako se obraniti od takve vrste zlostavljanja. Ujedno, smatraju da je nečasno i sramotno zatražiti pomoć drugih, kako ne bi bili još više osramoćeni. Nakon što ne vide niti jedan izlazak iz takve situacije, odlučuju podići ruku na sebe. Rješenje ovog problema vrlo je komplicirano, jer traži da se poveća nadzor roditelja nad svojim djetetom, iz perspective zlostavljanja, tako i iz perspective zlostavljača. Isto tako, trebale bi preuzeti stvar u svoje ruke i obrazovne institucije i djecu i mlade učiti o *cyberbullingu*, a osim toga bi roditelji i bližnji trebali svoje dijete naučiti o dostojanstvu, vrijednostima i privatnosti.

6. 2 Ovisnosti o internetu

Ovisnost o internetu može uzrokovati narušavanje fizičkog i psihičkog zdravlja, a uz to povezuje i razne druge opasnosti za ljudski život. Ova vrsta ovisnosti ne razlikuje se pretjerano od ovisnosti za fizičkim stvarima, kao što su alkohol i droga. Jedina razlika je u tome što se ne konzumiraju fizička sredstva, nego sadržaj na internetu. Ovisnost o internetu najčešća je za osobe adolescentske dobi, a najviše se veže uz društvene mreže. Ako bismo krenuli od sebe, trebali bismo se pitati koliko je zapravo optimalan broj sati proveden na internetu. Znanstvenici smatraju da je za odraslu osobu dovoljno pet do šest sati, no za djecu i mlade je ta granica upola manja i iznosi dva do tri sata. Odrasle osobe su na neki način primorane provoditi dosta vremena na internetu, zbog svojih poslova i tu se ne bi trebalo govoriti o nekoj vrsti ovisnosti, makar njim egzistencija ovisi o internetu. Kritična je granica za djecu i mlade, jer nije neka opća tajna da su na internetu doslovno 24 sata dnevno. Iako je odlika mrežne generacije da bude neprestano povezana i u kontaktu, posljedice pretjeranog korištenja interneta su jasno vidljive. Povezanost ne predstavlja problem, ako se ne zloupotrebljava, zlorabi ili koristi na pogrešan način. Simptomi ovisnosti o internetu su da osoba počinje zanemarivati normalne životne navike, izgube pojam o vremenu, loša komunikacija. Opet oni ekstremni slučajevi zamjenjuju virtualni svijet sa stvarnošću. Prvi znakovi ovisnosti su isti kao kod svih ovisnika, a to je poricanje ovisnosti. Svaka ovisnost da se izliječiti apstinencijom, a ovisnost o internetu, nažalost ne. U 21. stoljeću je nemoguće ne biti u dodiru sa računalom ili bilo kakvom drugom

tehnologijom. Ovisnost o internetu i računalu moguće je izliječiti u specijaliziranim bolnicama, no ubrzo, povratkom u normalan život, ovisnost se može pojaviti. Film *Web junkie*, redatelja Hilla Medalia i Shosha Shlama, otvoreno govori o problem ovisnosti o internetu u Kini. Naime, u Kini postoje čak 400 klinike za odvikavanje mladih od interneta, a pojedine pacijente se mora potajno drogirati, kako bi pristupili klinici. U Hrvatskoj se procjenjuje više od pedeset tisuća ovisnika o internetu. Ovisnici o internetu, naročito djeca, shvaćaju događanja na internetu veoma osobno i kao što je u prošlom poglavlju navedeno, posljedice znaju biti i oduzimanje vlastitog života.

6. 2. 1 Internet kockarnice

Prema znanstvenom radu Ivice Stanića, navodi se “cyber- kockanje (online ili virtualno kockanje) internetsko je klađenje i igranje za novac. Primjerice, to je online kockanje (engl. gambling) klađenje, online igre, kasino, internetska igraonica i druge aktivnosti vezane uz klađenje i kockanje koje se vrši na specijaliziranim mjestima na webu (engl. web site) . Osim tehničkih uređaja, automat klubova, kockarskih aparata, tu je najsuvremenija online kockarnica koja nudi igre na sreću, kladionice, rulet, poker i druge, oblike online kockanja i hazardiziranja “ (Stanić, 2010: 221). Ovisnost o kockanju kod mladih, često započinje iz čiste znatiželje ili nagovora od strane prijatelja. Mladi su vrlo povodljivi, jer imaju veliku želju za brzim bogaćenjem. Online kockarnice funkcioniraju vrlo pametno i registriraju osobe koje su prvi put logirane na web mjesto sa online igrama na sreću i prilikom prvog igranja omogućuje velike dobitke, koji sa daljnjim igranjem sve više smanjuju. Na taj se način sustavno stvara ovisnost. Nakon osvojenog prvog velikog dobitka, povećava se želja za osvajanjem još više dobitaka, no zanemaruje se jedan bitan faktor, a to je da se igra protiv računala, koji sam regulira postotak isplate dobitaka. Ovisnik ne razmišlja kako će izgubiti određenu svotu novca, nego razmišlja kako će povećati svoj ulog. Online kockanje zaista je kompaktno, zbog toga jer olakšava igraču igranje i štedi puno vremena. Igrač ne mora trošiti vrijeme dolazeći do kladionice, uplate i isplate su momentalne, nisu preveliki troškovi početka igranja i može se odvijati u vlastitom dnevnom boravku na pametnom telefonu.

7. ZAKLJUČAK

Kroz povijest, ljudi su svjedoci raznim revolucijama, samo što su s godinama te revolucije mijenjale svoje oblike. Prema tome, pojava interneta je revolucija, koja je obilježila našu generaciju, a ujedno mijenja našu sadašnjost i formira budućnost. Postoje nekoliko dvojbi oko pravog razloga nastanka interneta, kojeg je uspostavilo Američko ministarstvo obrane. Ono što možemo zaključiti je da internet nije imao nikakve namjere postati medij, na način koji ga mi danas poznajemo. Navodi se da je internet nastao kao prevencija za zaštitu podataka u slučaju nuklearnog napada. Postojanjem virtualne mreže svi tajni podaci bi u slučaju nuklearnog napada bili sačuvani. Isto tako, navodi se da je internet nastao kao mreža za pohranjivanje radova na američkim fakultetima. Nedugo nakon toga, ljudi shvaćaju koju moć imaju u svojim rukama i odlučuju komercijalizirati mrežu. Time se s vremenom razvija internet, kao medij, koji ga mi danas poznajemo. U samim svojim počecima, nitko nije mogao biti svjestan kuda će nas revolucija interneta dovesti, prema tome, mi danas samo možemo promatrati posljedice i jedino predviđati budući napredak i utjecaj. Možemo zaključiti da je internet fenomen koji je promijenio društvo u cijelosti, s time da nosi svoje prednosti, a ujedno i svoje nedostatke. Računala, pametni telefoni i tableti postali su sastavni dio čovjekove svakodnevice i moramo se suočiti s činjenicom da je današnji život bez njih nezamisliv. Olakšavaju nam puno stvari, ali ono što je bitno jest da bi tehnologija trebala biti u službi čovjeka, a nikako obrnuto. Tehnologija bi čovjeku trebala omogućiti što brži, kvalitetniji i isplativiji put od "točke A do točke B". Problemi današnjice su ti da je internet i tehnologija u cijelosti preuzela vlast nad ljudskim životima, iako to neradno priznajemo, govoreći si kako možemo izdržati određeni vremenski period bez svojeg pametnog telefona. Ono što zapravo radimo jest da ne vidimo srž problema. Ne radi se o jednoj ili dvije osobe, radi se o cijelom svijetu, koja nas jednostavno prisiljava na korištenje tehnologije. Dakle, ili ćemo biti dio revolucije, ili jednostavno nismo prolagođeni vremenu u kojem živimo. Čovjek ima tu prirodnu karakteristiku da se prikloni većini i okolini, iako ona i ne bi sasvim odgovarala njegovim željama, potrebama i mentalnom stanju. U puno slučajeva, čovjek ide protiv sebe i radi bespotrebne kompromise, samo kako bi postao dio većine. Većina omogućava osjećaj sigurnosti i pripadnosti. Govoreći o nekoj većini, zapravo govorimo o društvu. Društvo, često puta ide linijom manjeg otpora i prihvaća stvari koje jos ne pridonose kvalitetu života. Postali smo veoma povodljivi za jednostavnošću i ulaganju jako malo napora za obavljanje nekih

stvari. U jednu ruku nismo niti krivi, zbog toga jer nam internet olakšava većinu tih stvari. Ako želimo saznati određene informacije, *Google* tražilica i *Wikipedia* nam postaju najbolji prijatelji. U slučaju da želimo razgovarati s nekim, *Facebook* i *Skype* su tu za nas. Smatram da takvi prijatelji olakšavaju puno stvari u životu, ali smanjuju kvalitetu ljudskog života. Informacije na internetu nisu provjerene i upitne su relevantnosti i to nas dovodi do potvrđivanja Huxleyeve teorije. Postali smo društvo koji ima jako mali senzibilitet za kulturu, a upravo bi ona trebala biti okosnica ispunjenja čovjeka kao osobe. Činjenica je da nismo nekulturni zbog toga jer se nalazimo tu, nego se nalazimo tu, zbog toga jer smo nekulturni. Nedostatkom kulture, čovjek postaje emocionalno zakinut i ne može ostvariti svoj puni potencijal kao osoba. Naime, kultura je postala biznis, koji je nekad cvjetao, a danas je samo istrošen. Nadalje, nedostatke pojave interneta najviše trpe djeca i mladi. Postaje uobičajeno živjeti život svojih vođa mišljenja, koji nisu više reprezentativni ljudi, nego nogometaši, pjevačice i ostala lica s naslovnica. Tu na red dolaze njihovi roditelji, koji bi trebali svoju djecu usmjeriti na pravi put i poučiti ih pravim životnim vrijednostima. To postaje u današnjim vremenima zaista teško, zbog toga jer je nemoguće kontrolirati odrastanje svoje djece, kao što je to bilo moguće u prijašnjim vremenima. U nekoj određenoj mjeri i dobi djeteta, moguće je kontrolirati izloženost internetu, ali u adolescentskom razdoblju, to postaje nemoguće, a upravo je to dio života, gdje mladi čovjek počinje usvajati temeljne moralne vrijednosti i formirati se kao osoba. Računalo zamjenjuje ulogu roditelja. Zvuči grubo, ali često se koristi izreka: majmun radi, što majmun vidi. Ako je okolina jedne mlade osobe ispunjena automobilima, polunagim ženama i raznim neetičnim stvarima, to će se odraziti na tu osobu i krajnji rezultat je socijalno i emocionalno oštećena odrasla osoba. Najgora činjenica je ta da će se taj problem protezati u budućnost na način da će takve osobe učiti svoju djecu o temeljnim životnim vrijednostima u svijetlu svojih pogrešnih shvaćanja o tim vrijednostima. Iako je internet u mnogočemu oštetio naše društvo, ipak nosi i pojedine pozitivne promjene. Mrežna generacija, kao što je naziva Don Tapscott, podigla je obrazovanje i školstvo na jednu višu razinu, time da prenosi ekspanziju svojih ideja na svoje predavače. Školstvo će s vremenom prestati biti toliko konzervativno zahvaljujući promjenama koje mu donosi mrežna generacija. Stoga, možemo u budućnosti očekivati puno kreativniji i kvalitetniji obrazovni sustav. No, tada dolazi u pitanje u kojoj će se mjeri moći premostiti jaz između bogatog i siromašnog stanovništva u svijetu. Obrazovanje je poprilično skupa investicija i podaci dokazuju da je, u velikoj većini, bogato stanovništvo i više obrazovano, što naravno nije uzrok inteligencije, nego mogućnosti koje im njihova imućnost

omogućava. Posljedice korištenja visoke tehnologije u poslovanju u velikoj mjeri olakšava rad, štedi novac i vrijeme. Tehnološki napredak uvijek potpomaže proizvodnji i poslovanju, ukoliko je tehnologija u službi čovjeka i ako otvara nova radna mjesta. Danas su strojevi osmišljeni na način da mogu funkcionirati bez uplitanja ljudskog faktora i krajnji rezultat je da strojevi oduzimaju čovjeku radno mjesto. Predviđanja su takva da bi se u budućnosti mogli dogoditi neredi, zbog toga jer bi korištenjem tehnologije, kojom se ukidaju radna mjesta, nezaposlenost mogla porasti do 90 %. Kada bi sumirali cijelokupni završni rad, zaključili bismo da je internet ipak zakinuo čovjeka u mnogo stvari i da je svojom pojavom donio puno nedostataka. Najveći nedostatak je taj da je ljudski život izgubio na kvaliteti. Ljudi su prestali imati zadovoljstva, ciljeve, interese, volju za životom, motive za napredkom i izazove, zbog toga jer nam je sve servirano na internetu i ono što se lako ostvaruje, jednostavno gubi na kvaliteti. Internet nam je omogućio virtualnu šetnju po Sikstinskoj kapeli, a oduzeo nam *wow* efekt koji se stječe stvarnom šetnjom kroz kapelu. *Wow efekt* je srž čovjekovog putovanja kroz život. On čovjeku daje duh života, osjećaj ljudskosti i ispunjuje ga na način na koji niti jedna tehnologija, internet, mobitel, tablet ili bilo što slično može ispuniti. Ista metafora može se iskoristiti i za komunikaciju. Dio društva nije svjestan promjena koje se događaju oko nas i jednostavno se prilagođavaju i budu izmanipulirani raznoraznim pojavama, koje oblikuju živote. Veći teret nose oni ljudi koji su svjesni promjena i znaju da nemaju moć kako bi ih promjenili. Jer kako je uopće moguće biti sretan u svijetu, koji nas stalno prisiljava da postanemo osoba koja nismo ili ne želimo biti? U konačnici, zaključujem da revoluciju interneta ne možemo izbjeći, trebali bismo joj se prilagoditi, ali i ujedno biti svjesni što nam ona donosi. Trebali bismo odrediti svoje temeljne životne vrijednosti, u njih vjerovati i okružiti se ljudima koji će ih cijeliti. Činjenica je da je život jedan, svatko bira svoj put i u većini slučajeva ga samostalno oblikuje.

LITERATURA

Andrew Keen (2010.): Kult amatera: kako blogovi, MySpace, YouTube i ostali suvremeni mediji koje stvaraju korisnici uništavaju našu ekonomiju, kulturu i vrijednosti, Zagreb: Fraktura

Don Tapscott (2010.): Odrasti digitalno: kako mrežna generacija mijenja vaš svijet Zagreb: Mate

Harv T. Eker (2007.) Tajne milijunaševa uma, Zagreb, Škorpion

Jaron Lanier (2014.): Vi niste gadget: Manifest, Zagreb: Algoritam

Jeremy Rifkin (2005.): Doba pristupa: nova kultura hiperkapitalizma u kojoj je cijeli život iskustvo za koje se plaća - Zagreb: Bulaja naklada

Manuel Castells (2003.): Internet galaksija, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk [etc.]

Stručni radovi:

Ivica Stanić: Ovisnost o internetu, cyberkockanju – kako ih sprječavati, Napredak- časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu, Vol 151. no 2. Travanj, 2010. dostupno na : <http://hrcak.srce.hr/82849> (pristup: 10. 8. 2016. u 10: 51) : 221).

Predrag Haramija (2009.) Donosi li internet novo poimanje čovjeka

Valentina Mandarić. (2012.). Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih. Blagoslovska smotra, 82 1, 131- 149

Web izvori:

CARNet,2016., https://www.carnet.hr/o_carnetu/o_nama/povijest_carneta (pristup: 18. 8. 2016. u 11: 00)

CCNlive,2016., <http://ccnlive.com/2016/01/26/commentary-is-college-worth-the-price/> (Pristup: 5. 8. 2016. u 10: 10)

Money. CNN, 2016. , <http://money.cnn.com/2015/02/04/news/economy/college-graduate-rich-poor/> (Pristup: 5. 8. 2016. u 10: 27)

prezi.com, 2016. , <https://prezi.com/xzdi8a-bantx/kratka-povijest-interneta-i-osnovni-pojmovi-interneta/> (pristup: 18. 8. 2016 u 11:38)

Polk, Edmunds.com <http://www.edmunds.com/industry-center/analysis/autoeconomy-trends-leasing-goes-mainstream.html> (Pristup: 5. 8. 2016 u 11:33)

Dnevnik.hr <http://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/cyberbullying-25-posto-djece-u-hrvatskoj-zlostavljano-preko-interneta---419824.html>

Zg-Magazin.com.hr <http://zg-magazin.com.hr/roboti-u-usponu-mogu-li-preuzeti-ljudske-poslove/> (pristup: 9. 8. 2016 u 11:31)

Nobullying. com <https://nobullying.com/facts-about-cyber-bullying/> (pristup: 9. 8. 2016 u 16:17)

MIT Technology Review.com <https://www.technologyreview.com/s/527336/do-we-need-asimovs-laws/> (pristup: 30.9. 2016 u 9:40)

Tablice:

Tablica 1. postotak korisnika interneta 15+ populacije 4

Grafovi:

Graf 1. Prikaz povećanja cijena studiranja 19

Graf 2. Tko zaslužuje visoko obrazovanje 20

Graf 3. Povećanje lizinga..... 22

Graf 4. Povećanje uporabe strojeva u poslovanju 24

Graf 5. Postotak samoubojstva u RH 26

Graf 6. Cyberbulling u svijetu 27

Kratice:

ARPA- Advanced Research Projects Agency

ARPANET- Advanced Research Projects Agency Network

CARNET- Croatian Academic and Research Network

CNN- Cable News Network

BBC- British Broadcasting Corporation